

VITAINDÍTÓ

Könczei Csilla

Civil a pályán. Vélemény a pártállami diktatúra titoktalanításáról

*Mottó: A piramis csúcsáig sok lépcsőfok van...*¹
(Filip Teodorescu, a román kémelhárítás egykori főnöke)

Ki beszél itt?

Mivel a dekonspirálás és a titoktalanítás érdekében beszélek, előljáróban szeretném megnevezni a pártállami diktatúrával kapcsolatos ismereteim forrásait, és meghatározni azt a pozíciót, amelyikből szólok. Különösebben hősies tettek híján, egyike voltam a titkosszolgálat hosszú távú megfigyeltjeinek, akit időnként követtek, édesanyámnak a telefonját lehallgatták, akinek a lakóhelyére mikrofont szereltek, akinek a szűkebb ismeretségi körébe számos informátort szerveztek be, aki az egyetem elvégzése után a kötelező munkahely visszautasítása miatt állás nélkül maradt, akit 1985 után nem engedtek, hogy elhagyja az országot, a magánéleti terveit megghiúsították, akinek a könyvét nem közölték. Hirtelen ennyi jut eszembe. Hangsúlyozom, az én ellenállásom teljesen hétköznapi volt, az édesapámtól eltanult civil engedetlenség apró megnyilvánulásaival, akinek viszont az egész karrierje ráment erre a fajta magatartásra. Őt a titkosszolgálat 29 éves korától 55 éves koráig kergette végig. Édesapám 1983-ban, 55 éves korában meghalt.

Ismereteim egyik forrását tehát a hetvenes-nyolcvanas évekről megmaradt személyes emlékeim alkotják, a másikat pedig a saját személyi követési, valamint az édesapám személyi követési és bűnüldözési dossziéiból származó információk. Ezenkívül pedig mindaz, ami manapság egy polgár számára a nyilvánosságból megtudható. Nem szakértőként beszélek tehát, hanem civilként és személyesen.

¹ Elhangzott a bukaresti *Antena 3* tévécsatorna *Zig-zag* című műsorában, 2007. május 13-án este.

A pártállami diktatúráról

1. A titokrácia természetéről

Ha jól belegondolok, a titkosrendőrség nem is titkos a szó szoros értelmében, hiszen ha a létét teljesen titokban tartaná, nem is tudnánk róla. Létezését tulajdonképpen egyáltalán nem a teljes titoktartásra alapozza, hanem pont fordítva, arra a diffúz üzenethadjáratra, amellyel folyamatosan hírt ad magáról. Ha a nyolcvanas években ez nem lett volna így, lehet, hogy nem is féltünk volna tőle. Márpedig az akkoriban ránk nehezedő rendszernek az egyik alapkőve a félelem volt. A félelmet pedig azáltal sikerült állandósítania, hogy különböző csatornákon jelezte, hogy a nyomunkban van – virtuálisan mindnyájunknak –, de azt elleplezte, hogy hogyan jut a rólunk szerzett információkhoz, és hogy tulajdonképpen melyek is azok. A hatás szinte tökéletes volt, mert meglehetősen sokat szorongtunk, én legalábbis igen.

Hogy miként és kik által üzent a titkosszolgálat annak idején a nyolcvanas években, azt egyelőre nehéz lenne megmondani, mindenesetre annak az állandó tudata, hogy létezik, és figyel, egy sajátos hétköznapi kultúrát alakított ki a civil lakosság egyrészében, ami arra tanított, hogy hogyan kell a saját életed bizonyos részeit titkosítani. Tudatosan használok a kultúra kifejezést, mert biztosan nem magamtól találtam ki, hogy a levelekbe ne írjak bele bármit, hogy bizonyos leveleket sose tegyek postára, hogy a telefonon virágnyelven beszéljek, hogy a lakásban időnként hajszálatokat helyezzek el azért, hogy rájöjjenek, a távollétemben járt-e ott valaki, hogy a már nem emlékszem milyen papírokat, miután darabokra tépdestem és elégettem, lehúzzam a budin, hogy azon gondolkozzak, hogy a külföldi rendszámú autókkal érkező barátaimmal hogyan kell trükkösen parkolni és így tovább. Igen, azt hiszem, ezek a szokások kultúraszerűen működtek, sokan mások hasonlóképpen jártak el.

Szerepformáló volt tehát a szekus-rendszer, beálltunk a megfigyelő és a megfigyelt szerepeibe, ki-kik a maga tehetsége és lehetőségei szerint. Kirajzolódtott a társadalmi szereposztás: szekus, besúgó, megfigyelt, házi őrizetbe vett, kitoloncolt, fogoly, hulla... Persze a rendszer ismerte és alkalmazta a többes szereposztás lehetőségeit. Lehetett valaki egyszerre informátor és megfigyelt, „forrás” (sursă) és „objektum” (obiect). (Nem beszélve a kettős ügynökökről, bár ezt csak a lassan csiszolódo logikám mondatja velem.) A drámai ebben a színjátékban az volt, hogy néhány kivételtől eltekintve nem lehetett tudni, hogy kik azok, akik performálnak és miben áll tényleges szerepük. Megannyi potenciális besúgó, potenciális megfigyelt, ezekből épült fel a társadalom. A szereposztást „elfelejtették” közölni, ez a helyzet pedig

kitűnő táptalajt biztosított az általános bizalmatlanság számára, az általános bizalmatlanság pedig jó fundamentuma volt a diktatúrának. A titokrácia végső soron a részleges és egyenlőtlen információ-áramoltatásnak az elveire épült, amolyan titok-piramissá emelkedve. A piramisban elfoglalt pozíció összefüggött a birtokolt információk mennyiségével és minőségével, a hatalom forrása lévén maga a titok.

Már a legegyszerűbb informátor is „titkok” birtokosának tudhatta magát, mivel tisztában volt a megfigyelt személyeknek kiosztott szereppel, míg az ő kiléte a nem-beavatottak számára fedett maradt, nem beszélve arról, hogy ismernie kellett a tartótisztje identitását, tudnia kellett a konspiratív lakásról, ahol a jelentéseit megírta vagy átadta. Ezt a tudását alkalomadtán kamatoztathatta, hiszen ismeretei felvértezhatték annak a lehetőségével, hogy feljebbvalóit megkörnyékezzék, ügyes-bajos dolgait a segítségükkel „elintézzék”. Jobban „értette” a rendszert, mint egyszerű embertársai. Hogy a titok hogyan oszlott el a titkosrendőrség hierarchiáján belül, annak csak a szakavatottak a megmondhatói. Mindenesetre az alsóbb szinteken helyezkedtek el azok a beosztottak, akik csak az elszórt mozaikdarabokat szedegették össze, mint például az utcai követők, akik nem ismerték megfigyelésük „tárgyának” az identitását, vagy a szeku által működtetett különböző nyelvű „szerkesztőségekben” dolgozók, akik beazonosíthatatlan személyek csevelését jegyezték le, és fordították egyik nyelvről a másikra. Ezek a személyek kicsiny titkok birtokosai lehettek. És legalul helyezkedtünk el mi, az igazi szemioták, akik csak a pusztán jelekből próbáltunk következtetni arra, hogyan működik a rendszer.

2. A párkák birodalmáról

A titkosrendőrség azonban nemcsak információszerzéssel és annak különböző szintű visszaosztásával foglalkozott. A titkosrendőrség, valamint a vele együttműködő intézmények és személyek tevélegesen is irányították az életünket, bár az ebbéli tevékenységüknek a fontosságát annak idején nem mértem fel kellőképpen. Antropológiai kifejezéssel élve azt mondhatnánk, beavatkozó megfigyelést végeztek. Párkák tömkelege ült egymás feje fölött, titokban fonogatva a neki rendelt emberek életének fonalait, nem tudva pontosan, hogy a felsőbb szinteken őket magukat kik igazgatják. Gondolom, azért már az apró párkák némelyikét is eltölthette önnön fontosságának a tudata, hiszen szűk mozgási terük ellenére valamennyire befolyásolhatták ismerőseik életét. Feltételezem, sokan azért voltak képesek összeegyeztetni informátori szerepüket a baráttal, mert úgy képzelhették, párka-minőségükben a háttérből valamilyen mértékben védelmet nyújthatnak azok számára, akikről jelen-

tenek. Finom érzékkel félrevezető információkat közvetíthettek, arra sarkallván például a szerveket, hogy a mikrofont egy kevésbé forgalmas szobába helyezzék, vagy lebeszélhették a megfigyelt személyt egyik-másik tervének végrehajtásáról, tudván, hogy ha nem teszik ezt, az illetőt rajtakapják. Persze az informátor nemcsak a védőangyal szerepébe helyezhette magát. Könnyűszerrel kompenzálhatta személyes vagy munkahelyi féltékenységeit, működésbe hozhatta ellenszenveit, hozzájárulhatott ahhoz, hogy a megfigyelt személy elveszítse kedvesét, munkahelyét, a lakását vagy akár a szabadságát. Közben persze ő sem tudhatta, hány ráállított informátor vagy ügynök hajtja végre rajta magasabb pozíciókban ülő titkosrendőrök terveit.

A beavatkozás fajtái sok szinten valósulhattak meg. A személyes szabadság korlátozására a rendszer a tiltó rendelkezések hosszú sorát öltötte ki, és alkalmazta – esetenkénti kivételekkel – a titkos ügynökök és informátorok hathatós együttműködésével. A tiltó rendelkezések egy részét törvényerőre emelték, bár a mai közvélemény ezt nem tartja pontosan számon. A mai fiatalok közül sokan nem tudják, hogy törvény által akadályozták például az állampolgárok szabad helyváltoztatását; zárt városokat létesítettek, ahol nem lehetett letelepedni és munkát vállalni, csak kétévenként lehetett külföldre távozni, akkor sem mindenkinek és akkor sem akárhová; hogy törvény által megsértették a magánszférához való jogot, mivel nem volt szabad külföldieket elszállásolni; törvény által akadályozták a magántulajdon jogának a gyakorlását, mivel maximálták az egyszemélyre jutó négyzetméterek számát; hogy megsértették a habeas corpus jogát, mivel betiltották az abortuszt, és ezáltal több száz nőt a halálba kergettek² ... Még nagyobb számban hoztak azonban olyan belső rendeleteket, amelyek ellenkeztek az akkoriban érvényben levő törvényekkel, de le lehetett őket nyomni a különböző intézmények torkán. A cenzúrát például 1977-ben hivatalosan megszüntették ugyan, de továbbra is harsányan működtek, sőt, több szempontból eldurvították. A titkosrendőrség azonban megengedhette magának, hogy ne csak az emberi jogok egyezményét vegye semmibe, hanem saját pártállamának akkoriban érvényes törvényeit is. Teljes mértékben törvényen felül helyezte magát. Gond nélkül megsértette a levéltitkot, a magánszférához való jogot, bírói ítélet nélkül behatolhatott valakinek a házába, lehallgathatta a telefonját, követhette az utcán, megtehetette, hogy valakit önkényesen elhurcolt, házi őrizetbe vett vagy kitoloncolt az országból. Még a saját gépezete által hozott emberjog-elle-

2 Gail Kligman az Egészségügyi Minisztérium adatait felhasználva megállapítja, hogy 1989-ben 627 terhes nő halála kapcsán 545 esetben nyert megállapítást az a tény, hogy a halál oka az abortusz. Lásd Kligman, Gail: *Politica duplicității. Controlul reproducerii în România lui Ceaușescu*. Humanitas, București 2000, 232–233.

nes törvényeket is megszegte, ha érdekei úgy kívánták. Hogyan jutottak sokan útlevelhez, költöztek be zárt városokba, jutottak az előírtnál nagyobb lakásokhoz, ezeknek az eseteknek az igaztörténetét sem igen ismerjük.

A pártállami titkosrendőrség nemcsak represszív gépezet volt. Valószínűleg nagyszabású titkos stratégiákat dolgozott ki, és/vagy ültetett gyakorlatba a lakosság manipulálására, szerkezetének megváltoztatására. A piramis aljáról látszó apró de egybecsengő részletek legalábbis erre utalnak. Céljainak eléréseért a civilekből befogott, közkatonaként felhasznált emberek nagyszámát vetette be láthatatlan és némely esetben fizikai erőszakot is alkalmazó „polgárháborújába”. Polgárokat bírt rá arra, hogy keresztbe- és körbefigyeljk egymást, írásban vagy szóban jelentsenek találkozásaikról, hogy hamis identitásokat vegyenek fel, és így furakodjanak be mások bizalmi körébe azért, hogy befolyásolják vagy megnyerjk azokat, vagy ellenkezőleg, eltérítsék őket eredeti elképzeléseiktől, hogy rémhíreket és valótlanságokat terjesszenek azért, hogy egyes személyeket diszkreditáljanak... Meglehet, egyéni nézőpontjukból sokan nem látták át, hogy tetteik milyen tervekbe illeszkednek bele, hogy hány másik polgártársukkal „dolgoznak” párhuzamosan ugyanazokban a „projektekbén”, ezért fel sem mérhették tetteik következményeit, azok tényleges dimenzióit. Meglehet, sokan nem tudták, hogy jelentéseikkel, pletykálódásukkal milyen mértékben járultak hozzá mások szabadságvesztéséhez, kitoloncolásához vagy megsemmisítéséhez.

Ebből a katyvaszból állt össze a „párkák birodalma”. A nemzetközileg elfogadható és a jogellenes törvények összevegyítéséből, a törvények szelektív alkalmazásából, a törvények titokban történő megszegéséből, erkölcstelen tettekre való felbujtásokból, ezek végrehaj(ta)tásából és végül büntények elkövetéséből, ezek eltussolásából, illetve a cinkosságok vállalásából.

A pártállami titkosrendőrség dekonspirálásáról. A törvényes keretek és az alkalmazás hézagai

1. A számadatokról

A jelenlegi román törvénykezés keretei között a pártállam titkosrendőrségén kétféle eljárással lehet rést nyitni: az egyiket hivatalból indítják el, a másikat kérésre. A CNSAS (a Securitate Irattárát Vizsgáló Országos Tanács) a legfrissebb, érvényben levő törvények által kötelezi magát arra, hogy átvilágítja azokat a személyeket, akik a társadalom néhány kiemelt kategóriájához tartoznak: a képviseleti rendszerhez (parlamenti képviselők, szenátorok, államelnök), a politikai végrehajtó testülethez (miniszterek és vezető

beosztású minisztériumi tagok), állami és helyi igazgatási közhivatalokhoz (ispánok, alispánok, tanácsosok), az igazságszolgáltatáshoz (bírók, ügyészek), a diplomáciai testülethez vagy volt politikai foglyokból alakult egyesületekhez.³ Ezenkívül átvilágítandók azok a személyek, akik „véleményformálók”, valamint azok, akiknek forradalmár-igazolványuk van, illetve mindazok, akik a jövőben jelöltetik magukat valamilyen közjogi méltóságra. Nem ismerek olyan számadatokat, amelyek elárulnák, hogy ennek a törvénynek az értelmében hány személyt kellene hivatalból átvilágítani. Néhány részadat azonban sejteti, milyen nagyságrendű számokról van szó. A CNSAS legújabb éves beszámolója szerint⁴ 2006-ban a 2004/303-as és a 2004/317-es külön törvény értelmében 2344 bírót és ügyészt, valamint a 341/2004 sz. külön törvény értelmében 557 olyan személyt vizsgáltak át, akiknek forradalmár-igazolványuk van. (Az igazságszolgáltatásban dolgozó 2344 megvizsgált személy közül 1627-ről adtak ki határozatot, az 557 forradalmár-igazolvánnyal rendelkező személy közül pedig 500-ról.)⁵ Szintén a CNSAS beszámolójából származik az a becsült számadat, miszerint az átvilágításra váró állami és helyi igazgatási hivatalnokok, valamint a belügyminisztérium alárendeltségébe tartozó intézményekben dolgozó személyek száma összesen mintegy 60 000-re rúg. Azoknak a személyeknek a száma tehát, akiket a jelenlegi törvénykezés értelmében hivatalból kellene átvilágítani, jóval meghaladja a 70 000-et. A CNSAS beszámolója szerint 2006-ban ehhez képest a külön törvénnyel átvilágított személyeken kívül csupán 251 kivizsgált személyről adtak ki valamilyen határozatot.

2. Az átvilágítás ritmusáról

A két számadat közötti óriás különbségből arra következtethetünk, hogy az átvilágítást a jelenlegi politikai hatalom nem tekinti elsőrendű feladatának. A humor szintjén elképzelhetjük, hogy ilyen iramban hány évre lenne szükség ahhoz, hogy az említett kategóriákba tartozó személyeket átvilágítsák, nem beszélve arról, hogy a tisztségek betöltésének ciklikus váltakozása miatt (az elhalálozásokról nem is beszélve) az érintettek nagy százaléka így sohasem kerülne sorra. Az átvilágítás gyér ritmusa ráadásul párosul a megvizsgálandó személyek kiválogatásának látszólagos véletlenszerűségével.

3 Lásd a 2006/16 sz. kormányhatározattal kiegészített 187/1999 sz. törvényt.

4 *Raport de activitate pentru anul 2006 referitor la îndeplinirea atribuțiilor ce revin Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, potrivit Legii nr. 187/1999 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea securității ca poliție politică*, CNSAS București 2007.

5 Uo. 18.

Ahelyett, hogy a megvizsgálandó intézmények között fontossági sorrendet állapítanak meg, az ily módon prioritási sorrendbe állított intézményekhez tartozó személyeket pedig valamilyen külsődlegesen megszabott kritérium szerint (hierarchikusan betöltött pozíció, kor, ábécé betűrend stb.) következetesen sorba véve, kivétel nélkül vizsgálnák át, az átvilágítást ötletszerűen végzik (legalábbis ez a látszat). Ez a helyzet nagyon kedvez annak, hogy az átvilágítást politikai bel- és külharcok céljára használják fel, hogy a különböző pártok és/vagy érdekcsoportok – ki tudja, milyen információk és mechanizmusok alapján – a meglepetésszerűen elővett/előállított dossziékat alkalomadtán politikai fegyverként használják fel. A hivatalból történő átvilágítás így változik át a közvélemény szemében „boszorkányüldözéssé”.

3. Az átvilágítás elveiről

A pártállami titkosrendőrség dekonspirálásának legnagyobb akadályá azonban nem a létező törvényes keret tökéletlen alkalmazása, hanem maga a törvényes keret elvi alapvetése. Míg a ritkás és konfúz, ámde harsány és médiareprezentációjában folytonos átvilágítás negatív értelemben ráirányítja a közvélemény figyelmét a megnevezett intézményi kategóriákra, más intézmények teljesen kimaradnak a szórásból. Nem biztos, hogy nincs összefüggés aközött, hogy a román közvélemény szemében pont azok az intézmények a legmegbízhatóbbak, amelyeket eddig testületileg elkerült az átvilágítás: az egyház és a hadsereg, majd mögöttük felsorakozva a média. A trükk lényege abban rejlik, hogy az átvilágítás célpontja nem az 1989 előtt működésben levő pártállami intézményrendszer, hanem a mai társadalmi elit intézményrendszere (az is szelektíven). Bizonyára léteznek átfedések a '89 előtti diktatúra gépezete és a mai törvények értelmében átvilágítandó intézmények személyi állománya között; erre utalnak a szórványosan megjelenő határozatok is. Nem kell azonban sok gögyi hozzá, hogy az ember kigondolja, milyen sok úton-módon lehet elkerülni az átvilágítás veszélyét, ha az nem az 1989 előtti intézmények szerkezetének és nyilvántartásának az alapján történik. Az 1989 előtti politikai rendőrség és az afölött vagy azalatt elhelyezkedő együttműködő személyek könnyűszerrel kibújhatnak az átvilágítás alól, ha nem vállalnak átvilágítandó formális funkciókat, illetve lemondanak azokról. Semmi nem akadályozza meg őket, hogy korábban felhalmozott kapcsolati és/vagy anyagi tőkéjüket kihasználva a háttérből sameszekén és más személyeken keresztül vegyenek részt a közélet irányításában. Mivel pedig a CNSAS-ba a politikai pártok delegálják a tagokat, megvan a lehetősége annak, hogy a döntéseket politikai alkuk vezéreljék; így

még az is megtörténhet, hogy olyan személyt ment fel a bizottság, akiről kőkemény nyilvánosságra hozott bizonyítékok árulják el, hogy korábban a politikai rendőrségnek dolgozott.

4. A nemzetbiztonságra való hivatkozás

A törvényes keret elvi alapú hézagosságának a csúcsa azonban az a kitétel, amelyik szerint „nemzetbiztonsági meggondolásokból” bizonyos személyek teljesen mentesülhetnek az átvilágítás alól. Mivel ezek a nemzetbiztonsági meggondolások meglehetősen titkosak maradnak a halandó ember számára, akár arra is gondolhatunk, hogy ez a cikkely arra szolgál, hogy a volt titkosszolgálat ma is működésben levő kádereit védje. A titokrata piramis ily módon megőrizheti strukturális épségét.

5. A kérésre történő átvilágítás

A legnagyobb konfúziót azonban egy másik jogelv keltheti, az, amelyik lehetővé teszi a kérésre történő átvilágítást.⁶ A hivatalból történő átvilágítás mellett ugyanis, kérésre és soron kívül, át lehet világítani olyan vezető beosztású személyeket, akik a törvény által előírt kategóriákba esnek. Ez a törvény nagyobb számú kategóriát érint, mint ahányat hivatalból át kell világitani, beleesik például a felsőoktatás és az egyházak intézményrendszere. Mivel ezzel a lehetőséggel úgy is lehet élni, hogy a kérelmező megőrzi az anonimitását, újratermelődhet, illetve/vagy folyamatosságot kaphat a denunciació intézménye. (Nem beszélve arról, hogy a névtelenség leple alatt elvileg olyan személyek is kérhetik mások átvilágítását, akik maguk is részei voltak az egykori gépezetnek, csak jelenleg védettebb pozícióban tudják magukat.) A titoktalanításnak tehát ez a módja erkölcsi szempontból több mint megkérdőjelezhető. A civilek felé felkínálja a névtelen feljelentő szerepét, a titkosügynökségek különböző szereplői számára pedig megadja azt a lehetőséget, hogy egymással számoljanak le a háttérből.

6. A személyi dossziéhoz való hozzáférés joga

A titkosrendőrség piramisán az ismertetett ellentmondásos átvilágítási folyamaton kívül apró réseket kezd ütni a személyi dossziéhoz való hozzáférés jogának a gyakorlása. (A CNSAS beszámolója szerint 2006-ban 3482-en kértek betekintést a saját vagy rokonaik dossziéiba, ezek közül 954-en

⁶ Lásd a Románia Parlamentje 2000/17. számú Határozatának 38. szakaszát.

élhettek is ezzel a jogukkal, összesen 138 kísérő személy társaságában.) Bár a személyi dossziékhoz való hozzáférés elve és gyakorlata is sok sebből vérzik, azok, akik élnek vele, beleláthatnak valamennyire a titkosrendszer represszív és manipulatív működési rendszerébe, és mivel ezeket a dossziékat nyilvánosságra lehet hozni, hozzájárulhatnak a gépezet titoktalanításához. A konzultálható dossziék a magam és más ismerőseim egybehangzó tapasztalata szerint hiányosak (a román szóhasználat szerint „átfésültek”), ami azt jelenti, hogy nem tartalmaznak információkat olyan jelentős eseményekről vagy személyekről amelyekről és akikről a titkosszolgálatnak bizonyíthatóan tudomása volt. A dossziék e hiányosságát bizonyítékok híján csak spekulatíván lehet értelmezni. Lehetséges, hogy a hiányzó részeket megsemmisítették, de az is lehet, hogy azok olyan anyagok között lappanganak, amelyeket a jelenlegi titkosszolgálatok még mindig maguknál tartanak. A dossziék azonban még ilyen, valószínűleg megcsönkített formájukban is sok mindenről árulkodnak. Rá lehet jönni belőlük a gépezet bizonyos részeinek a működési mechanizmusaira, technikáira, arra, hogy milyen módon figyelték az embereket, hogy milyen álnok módszerekkel hatoltak be az ember magánszférájába, hogy egyes informátorok hogyan éltek vissza az emberek bizalmával és így tovább. A személyi dossziék alapján fel lehet fedni ezenkívül néhány altisztnek és tisztnek a kilétét, külön kérésre pedig a dossziében fedőnéven szereplő informátorok és ügynökök reális neveit. Minél nagyobb számban kerülnek nyilvánosságra a személyi dossziék anyagai, annál több rés üthető a piramison.

A civil és a titokrata piramis. Mít tehet a civil?

Láthatjuk, hogy a civil társadalom szempontjából téves alapú törvényes keret és annak alkalmazási gyakorlata a jelenlegi formájában nem alkalmas a volt titkosrendőrség teljes körű, a hierarchikus rendben felülről lefelé hatoló titoktalanítására. A CNSAS beszámolójának adatai is azt mutatják, hogy 2006-ban a dekonspirált informátorok száma (270) meghaladja a volt titkosrendőrség dekonspirált tisztjeinek a számát (158). Adjuk ehhez hozzá azt az adatot, miszerint a 2006-ban a CNSAS birtokába jutott 269189 dosszié közül csak 102 káderdosszié van. A piramis felső rétegeiben elhelyezkedő magasabb rangú szekustiszteknek tehát minden valószínűség szerint a mai napig megvan az a lehetőségük, hogy megőrizték kasztszerű létüket, csak itt az Indiából ismert modell visszája érvényesül: itt ők az érintetlenek, és nem a Piramis legalsó szintjén elhelyezkedő réteg.

A rendszer azonban összefüggő természetű. Úgy is mondhatnám, hogy a rendszer nem rajtunk kívül helyezkedik el: a rendszer mi vagyunk. Mi is. Civilként az egyetlen esélyünk, hogy a rendszerről való minden tudásunkat, kritikánkat a nyilvánosság elé tárjuk. Én legalábbis nem tudom és nem fogom elhallgatni azt, amit a szekusdosziékból megtudtam a saját társadalomról. Azért nem fogom, mert nem akarom, hogy a gyerekeim ugyanolyan skizofrén társadalomban éljenek, mint amilyenben én nőttem fel - ahol a fesztív nemzetépítés mögött egy megfélemlített, megosztott, egymást kijátszó, a nyilvánosság számára láthatatlan érdekszövetségekből felépülő társadalom húzódik. Nem akarom, hogy az én gyerekeim sorsát is a kulisszák mögül, az ő tudtuk nélkül és az akaratuk ellenére alakítsák ismeretlen személyek. Nem akarom, hogy ők is olyan társadalomban éljenek, amelyik nem ismeri a szolidaritást, csak a bizalmatlanságot. Nem akarom, hogy olyan társadalomban éljenek, ahol megmosolyogják és leintik azt, aki nyílt társadalomról, demokratikus közéletéről és a döntések transzparenciájáról beszél.

A skizofrénia leküzdésére és a restauráció meggátolására egy olyan nyilvános közbeszédre van szükség, amelyik szembe mer nézni a kemény tényekkel. Amelyik nem tussolja el a bűntényeket, nem védi a kollaboracionizmust, ugyanakkor keresi az egyénített esetek erkölcsi mérlegelésének az esélyeit. Másképp marad a kollektív felelősségre vonás, a bűnbakkeresés vagy a rendszerkritika behelyettesítése a kommunista ideológia elítélésével. Mindez pedig jól megfér a titkosrendőrség és a vele együttműködők átmenetőségével.

Kolozsvár, 2007. május 14.